

ธีรเชษฐ์ เพชรโชติ

นักศึกษาวชิราวุธวิทยาลัย ประเทศไทย คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

น้อย ขวัญเจริญ : จากนักพวงโยชก สู่ช่างซ่อมรองเท้าคู่เมืองปัตตานี

มือซ้ายจับรองเท้าก็พาข้างซ้ายของลูกค้าไว้แน่น มือขวาดึงเข็มขึ้นสูง ชักสายเอ็นยาวสิบเซนติเมตรให้ตึงแล้วเอาเข็มแทงรองเท้าข้างเดิมอีกครั้ง ทำซ้ำๆ จนรอบขอบพื้นรองเท้า เสร็จไปข้างหนึ่งก็หยิบอีกข้างขึ้นมาทำอย่างเดียวกัน ผ่านไปหนึ่งชั่วโมงเขาเย็บรองเท้าได้สี่คู่ ในแต่ละวันรองเท้าประมาณสามสิบกว่าคู่แวะเวียนเข้ามาให้มือของเขาได้สัมผัส ตรวจตรา เย็บ ตัดกาบ เปลี่ยนพื้นใหม่ ตามที่ลูกค้าต้องการ

วันนี้ฝนตกหนักตั้งแต่เช้า...

ช่วงเวลาประมาณแปดนาฬิกาของทุกวัน ช่างซ่อมรองเท้าทั้งหญิงชายจะเข้าประจำพื้นที่ที่ตั้งร้านซ่อมรองเท้าของตน ปัจจุบันทั่วทั้งตัวเมืองปัตตานีมีร้านซ่อมรองเท้าที่เปิดให้บริการลูกค้าอยู่ 5 ร้าน ตั้งอยู่ใกล้สะพานนาเกลือหนึ่งร้าน และกระจายตัวอยู่รอบๆ ตลาดใต้รุ่งอีกสี่ร้าน ในจำนวนนั้นมีร้านซ่อมรองเท้าที่เก่าแก่อยู่ร้านหนึ่งซึ่งสืบทอดต่อกันมาถึงปัจจุบันเป็นรุ่นที่สาม คือร้านของ “ลุงน้อยหรือนายน้อย ขวัญเจริญ” ชายวัย 54 ปี ผู้ผันตัวจากนักพวงโยชกมานั่งซ่อมรองเท้าข้างถนน ลุงน้อยบอกเล่าเหตุการณ์ที่พบเจอเมื่อครั้งอดีต ทั้งที่เป็นอดีตของลุงและดินแดนปัตตานี เห็นถึงมุมมองชีวิตและประสบการณ์ที่น่าสนใจ

ลีลานักพวงโยชก

ลุงน้อยใช้ชีวิตเหมือนนกอพยพ ต้องบินจากถิ่นเกิดไปสร้างชีวิตใหม่ในสถานที่แปลกหน้า ลุงเล่าว่า “ตั้งแต่อายุ 13 ปี ลุงก็ออกจากบ้านไปหางานทำแล้ว” ด้วยความยากจนของครอบครัวที่ฝากปากท้องไว้กับผืนไร่นาที่แห้งแล้งแห่งประจวบคีรีขันธ์ ลุงจึงมีโอกาสเรียนจบแค่ชั้น ป.4 ที่โรงเรียนบ้านทุ่งสีเสียด โรงเรียนใกล้บ้าน

◆
*ลุงน้อยและร้านซ่อมรองเท้าในชอกตึกข้างร้านฮาวายสตรี
ถนนถัดจากซอยโรงรับจำนำมาหนึ่งซอย*

หลังสอบถามก็ทราบว่าลุงน้อยเกิดที่บ้านทุ่งสีเสียด หมู่ 8 ตำบลทรายทอง อำเภอบางสะพานน้อย เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2501 วันนี้ลุงมีอายุ 54 ปีแล้ว ชีวิตของลุงผ่านวันคืนมามากมายเกินกว่าจะนับได้ด้วยนิ้วมือทั้งสองข้าง

“หลังออกจากบ้าน งานแรกที่ไปสมัครคือทำงานเรือแถวชุมพร ทำอยู่ได้สองสามปีก็ลาออกไปทำงานเหมืองแร่ที่ระนอง งานเหมืองหนักกว่างานเรือมาก ต่อมาเพื่อนสนิทลุงโดนเครื่องดูดแร่ดูดจนจมน้ำตาย ลุงจึงตัดสินใจลาออกไปทำงานแบกไม้หอมรกรงไฟที่ประจวบ ตอนนั้นลุงอายุ 18 ปีพอดี” ลุงเล่าด้วยแววตาที่เป็นประกาย

ทำงานที่นั่นจนอายุครบ 20 ปี ลุงจึงลาออกจางาน กลับไปเลือกทหารเกณฑ์ที่บ้าน

ลุงยังจำได้ดีว่าพอลุงกลับถึงบ้าน ก็มีคนมาดูมาเยี่ยมกันเต็มบ้านจนล้นออกมานอกบ้าน เพราะชาวบ้านและญาติ ๆ เชื่อว่าลุงตายแล้ว พอลุงกลับบ้านเขาจึงอยากมาดูลุงให้เห็นกับตาของเขาเอง

“เมื่อเข้าเลือกทหารลุงจับได้ใบดำ ไม่ต้องไปเกณฑ์ทหาร” ลุงน้อยจึงช่วยงานในไร่ในสวนของพ่อแม่อยู่สองปี ช่วงเวลาสองปีนั้นลุงเบื่อมากจิตใจมันไม่สงบ เพราะลุงติดนิสัยชอบเที่ยว เมื่ออยู่บ้านนาน ๆ ก็เลยไม่มีความสุขสักเท่าไร อาจจะเป็นเพราะไฟฝันของคนหนุ่มที่กำลังลุกโชนอยู่ภายใน เมื่อมีเพื่อนในหมู่บ้านมาชวนว่าจะ

ล่องไปได้ไปกับรถไฟเพื่อหางานทำในเรือแถว
ปัตตานี ลุงจึงตอบรับคำชวนของเพื่อนทันที

“ลุงพร้อมเพื่อน ๆ ทั้งห้าคนขึ้นรถไฟจาก
สถานีบางสะพานที่ระจวบฯ ตั้งแต่เช้าของวัน
กว่าจะถึงสถานีโคกโพธิ์ปัตตานี นั่งกันสองวัน
เต็ม ๆ” การเดินทางไกล ๆ เมื่อสามสิบปีที่แล้ว
ต้องใช้บริการรถไฟอย่างเดียว ยิ่งเป็นการเดินทาง
ทางไปในที่ที่ไม่เคยไปมาก่อนอย่างการเดินทาง
ของลุงน้อยและเพื่อน ๆ นับว่าเป็นสิ่งที่สร้างความ
ท้าทายให้แก่นักผจญภัย

เมื่อลุงน้อยลงจากรถไฟที่โคกโพธิ์ก็นั่งรถถีบ
สามล้อเข้าเมืองอีก 29 กิโลเมตร ทั้งหมดพากัน
ไปสมัครงานในเรือหาปลา “สมัยนั้นแม่น้ำ
ปัตตานีมีเรือเทียบท่าหลายสิบลำ ลุงทำงานสอง
สามปีก็เริ่มมีคนหัวใสนำเรือยนต์ลำใหญ่มาขาย
ทำให้จับปลาได้ที่ละมาก ๆ ไม่นานปลาก็น้อยลง”
เรือเก่า ๆ ที่ทำงานอยู่จึงต้องหาทางรอดโดยการ
ไปหาปลาในทะเลน่านน้ำของประเทศอื่น

▲ รถถีบสามล้อในปัตตานีที่ยังหลงเหลืออยู่ถึง
ปัจจุบัน

“เพื่อนที่มาด้วยกันเขาจะไปหาปลาที่น่าน
น้ำอินโดนีเซีย เพราะปลาแถวโน้นยังชุกชุม ลุง
ไม่ยอมไปจึงเลิกทำงานเรือตั้งแต่วันนั้น ลุง
เลือกที่จะอยู่ปัตตานี เปลี่ยนอาชีพไปทำอย่าง
อื่น เมื่อลุงไม่มีเพื่อนลุงก็ต้องหาเมีย” พอเล่า
ถึงตอนนี้ลุงน้อยก็มีสีหน้าหมองเศร้าขึ้นทันที
เหมือนอารมณ์และความรู้สึกเมื่อครั้งอดีตหวน
กลับคืนมาอีกครั้ง

อาชีพเย็บรองเท้าเริ่มต้นขึ้นตรงจุดนี้เอง

สองเท้าเข้าสู่

บนหัวสะพานเดชานูชิตฝั่งตะวันตกมีป้าย
เขียนบอกประวัติของสะพานไวยียดยาว จับใจ
ความได้ว่า “สะพานแห่งนี้เคยเป็นสนามรบ
ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเมื่อครั้งสมัยสงครามมหา
เอเชียบูรพา” สถานที่แห่งเดียวกันนี้ในความทรง
จำของหนุ่มสาวบางคู่มันคือสมรภูมิลักของพวก
เขา แม้จะเป็นอดีตที่ไม่ถูกจารึกไว้บนสะพาน แต่
ลุงน้อยก็จารึกไว้ในใจ ถึงจะผ่านมานานแค่ไหน
ลุงก็ยังจำได้ไม่มีวันลืม

ประมาณปี 2526 ในวัยเบญจเพส สะพาน
เดชานูชิตคือสมรภูมิลักและพยานการเปลี่ยนแปลง
ครั้งสำคัญในชีวิตของลุงน้อย “ลุงยืนดูเพื่อนออก
เรือจากอ่าวปัตตานีไปอินโดนีเซียบนสะพาน
เดชานูฯ สมัยที่ยังมีสะพานเดียว ลุงจำได้ว่าวัน
นั้นลุงไม่เหลือใครอีกนอกจากตัวเอง ลุงก็ยอม
แพ้เหมือนทหารไทยนะ ดีที่ลุงไม่เสียหายนะอะไร
เท่าไร ลุงกลับได้มากกว่าเสีย เพราะสะพาน
เดชานูฯ ทำให้ลุงได้พบกับป้าสำราญ แม่ฝ่ายสาว
ลูกติดสาม คนนครศรีธรรมราชที่มาทำมาหากิน
อยู่ปัตตานี”

ลุงน้อยเล่าว่า “ป้าสำราญ เปิดร้านเย็บ
รองเท้าอยู่ในซอยโรงรับจำนำตั้งแต่สมัยที่ยัง
ไม่มีตลาดโต้รุ่ง บ้านป้าอยู่แถวถนนโรงเหล้า ลุง

เจอป้าสำราญบนสะพานตอนป้านั่งรถถีบสามล้อจะไปเปิดร้าน ลุงเห็นหน้าตาสวย คูใจดี และขยันทำงาน ลุงเลยวิ่งตามรถถีบสามล้อที่ป้านั่งมาจนถึงร้านซ่อมรองเท้า ลุงจิบป้าอยู่ไม่นานก็ได้แต่งงานกัน เป็นการแต่งงานที่ไม่มีการจัดงานใหญ่โตอะไร สมัยนั้นยังไม่นิยมจดทะเบียนสมรส ต่อมาอำเภอก็ให้ทำสำเนาทะเบียนบ้าน ป้าสำราญก็ใช้นามสกุลลุง ในชื่อนางสำราญขวัญเจริญ”

“ตอนนั้นได้เงินจากการซ่อมรองเท้าตกวันละ 2,000 กว่าบาท เพราะคนนิยมเอารองเท้ามาซ่อม โดยเฉพาะพวกแรงงานต่างด้าวที่มาทำงานในปัตตานี สมัยก่อนตลาดปัตตานีมีคนพม่าและคนลาว(เวียดนาม)ที่มารับจ้างทำงานก่อสร้างเดินเต็มไปหมดทั้งตลาด ลูกค้าที่สำคัญก็เป็นพวกนี้แหละ ยุคนั้นปัตตานีมีร้านขายรองเท้าแค่สองร้าน อีกอย่างราคารองเท้ามันแพง ไม่ถูกเหมือนตอนนี้”

เวลาจะไปซื้ออุปกรณ์ซ่อมรองเท้าก็ไปซื้อในกรุงเทพฯ “ป้านั่งรถไฟไปกรุงเทพฯ สองสามเดือนไปสักครั้งก็ซื้อพวกพื้นรองเท้าและอุปกรณ์สำหรับเย็บรองเท้า เอาเงินไปที่สะพานสองหมื่นบาท สมัยนั้นข้าวจานละ 10 บาท ค่านั่งรถถีบสามล้อ 20 บาท”

อาชีพซ่อมรองเท้าสร้างเงินให้ครอบครัวเป็นกอบเป็นกำ ทำให้ชีวิตครอบครัวของลุงน้อยมีความสุข อย่างที่ลุงเล่าว่า “ครอบครัวมีความสุขที่สุดก็ช่วงนี้แหละ ลุงรักลูกของเมียเหมือนลูกตัวเอง ไม่เคยคิดว่าจะรังเกียจลูกๆ” แต่ชีวิตก็เหมือนถูกฟ้าดินกลั่นแกล้ง ลุงน้อยกับป้าสำราญมีความสุขด้วยกันแค่สิบห้าปี “ป้าสำราญก็มาตายด้วยโรคไวรัสตับที่โรงพยาบาลสตูล เราไม่มีลูกด้วยกันสักคน”

“ป้าทำงานหนักมาตลอดชีวิต ลุงรักป้ามาก

ร้านซ่อมรองเท้าในซอยโรงรับจำนำของน้ำจุมและน้ำอ้อย

สะพานเดชานุชิต

ลุงพยายามหาทางรักษาในกรุงเทพฯ อยู่สองสามปี เห็นไม่เป็นผลก็เลยพาป้าสำราญไปรักษาตัวที่บ้านพี่สาว” ที่อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล “รักษาทั้งหมดบ้านและหมอโรงพยาบาล” รักษาอยู่ได้ไม่นานป้าสำราญก็เสียชีวิต ลุงน้อยเลยจัดงานศพป้าสำราญที่วัดควนกาหลงบ้านพี่สาวของป้าสำราญนั่นเอง

“ช่วงป้าตาย ลูกสามคนก็โตเป็นหนุ่มเป็นสาวกันหมดแล้ว สามารถดูแลตัวเองได้แล้ว ลุงก็กลับบ้านที่ประจวบฯ กลับบ้านครั้งนี้ลุงอยู่นานที่สุด คืออยู่ถึงสิบปี จนประมาณปี 2552 ลุงก็แต่งงานครั้งที่สองกับแม่มาลัยลูกสอง เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน แล้วลุงก็กลับมาปัตตานีมาเย็บรองเท้าในซอยตึกข้างร้านฮาวายสตรี ถัดจากซอยโรงรับจำนำมาหนึ่งซอย”

▲ ลูกค้ากับลุงน้อยกำลังดูจุดที่รองเท้าเสีย

▲ ลุงน้อยกับร้านทำกุญแจที่ร่วมลงทุนกับเพื่อน

วัตร-วิถีคนซ่อมรองเท้า

ปัจจุบันลุงน้อยเปิดร้านซ่อมรองเท้าในตรอกตึกข้างร้านฮาวายสตรี เพราะที่เก่าในซอยโรงรับจำนำข้างตลาดใต้รุ่งลุงมอบให้ลูกสะใภ้(ภรรยาของลูกชายป่าสำราญ)รับช่วงต่อน้ำจุ่มหรือนางกรกช ตรงต่อเจ้า คนจังหวัดอุดรธานี วัย 45 ปี หลังจากน้ำจุ่มแยกทางกับสามีเมื่อสิบปีที่แล้ว ทักษะการเย็บรองเท้าที่เรียนรู้และฝึกฝนจากสามีเมื่อสมัยที่รักกันใหม่ๆ โดยมีแม่สามีและลุงน้อยคอยสอนคอยแนะนำ วันนี้นักลายมาเป็นอาชีพหลักของน้ำจุ่มที่สามารถเลี้ยงปากท้องลูกสาวสามคนและหลานสาวอีกสามคนได้สบาย

ลุงเล่าว่า “จุ่มมันได้ส่งลูกหลานเรียนหนังสือทุกคน บางทีขาดแคลนเรื่องเงินลุงก็ช่วยบ้างตามประสา”

น้ำจุ่มรักและเคารพลุงน้อยเหมือนพ่อแท้ๆ น้ำจุ่มเรียกลุงน้อยว่าลุง “ลุงน้อยช่วยเลี้ยงหลานดูแลหลานมาตลอดไม่เคยทิ้งกัน แม่แม่สำราญจะเสียแล้ว และน้ำจะเลิกกับสามี ลุงน้อยก็ยังดูแลกันเหมือนเดิม ลุงน้อยเคยอยู่บ้านเดียวกับน้ำจุ่มและหลานๆ” น้ำจุ่มยังบอกอีกว่า “วันนี้ลุงน้อยแยกตัวไปอยู่บ้านเช่าอีกหลังซึ่งอยู่ติดกัน เพราะมีเมียใหม่ แต่ที่อยู่ในบัตรประชาชนของลุงน้อยยังอยู่บ้านเดียวกับน้ำ”

“ลุงน้อยขยันมาก ขยันกว่าน้ำอีก ลุงออกจากบ้านตั้งแต่เจ็ดโมงเช้าทุกวัน ไม่เหมือนน้ำกว่าจะจัดแจงเรื่องไปโรงเรียนให้ลูกให้หลานเสร็จเรียบร้อยก็ปาเข้าไปเก้าโมงสิบโมงจึงจะออกมาทำงาน” น้ำจุ่มเล่าต่ออีกว่า “ลุงน้อยแก่เป็นคนประหยัด ทำให้มีเงินเก็บเยอะ พอมีเมียใหม่ที่ประจวบๆ ลุงก็เอาเงินที่เก็บไว้ไปซื้อรถกระบะเห็นบอกว่าวันไหนผ่อนรถหมดก็จะกลับไปอยู่ประจวบๆ อย่างถาวร” น้ำจุ่มเล่าด้วยเสียงที่เบา

ลงและสีหน้ากับแววตาก็ดูเศร้า เหมือนยังรู้สึก เป็นห่วงลุนน้อยอยู่เพราะอยู่กันมานาน น้ำ เคารพแกเหมือนพ่อของน้ำอีกคน

ข้าง ๆ ร้านเย็บรองเท้าของน้ำจุมมีร้านเย็บ รองเท้าของน้ำอ้อยหรือนางสาวทิพวรรณ ศรี เหล่าน้อย น้องสาวน้ำจุม วัย 36 ปี น้ำจุมบอก ว่า “อ้อยมาเย็บรองเท้าที่ปัตตานี 8 ปีแล้ว” มา อยู่ปัตตานีได้ไม่นานน้ำอ้อยก็ชำนาญขึ้น สามารถซ่อมรองเท้าได้ทุกชนิด สังเกตได้จาก กระจกส่องสามกระจกที่วางอยู่บนร้าน ใน กระจกมีรองเท้าลูกค้าที่ซ่อมเสร็จแล้วรอให้ ลูกค้ามารับคืน และรองเท้าที่ลูกค้าเพิ่งเอามาให้ ในวันนี้ประมาณยี่สิบคู่

เมื่อต้องซื้ออุปกรณ์ซ่อมรองเท้า น้ำจุมก็ให้ เงินน้ำอ้อยนั่งรถไฟไปซื้อที่กรุงเทพฯ น้ำอ้อย บอกว่า “ลุนน้อยฝากน้ำซื้อบอย ช่วงหลังไม่ต้อง ไปซื้อของที่กรุงเทพฯ น้ำจุมกับน้ำอ้อยไปซื้อที่ หาดใหญ่แถวตลาดกิมหยงเดือนละสองครั้ง มี บ้างบางเดือนที่ลุนน้อยฝากซื้อของกับน้ำ ปกติ แกไม่ค่อยได้ไปซื้อของตัวเองไกล ๆ เพราะวันนี้ สามารถหาซื้อได้ในตลาดปัตตานี ถึงราคาจะ แพงกว่าที่หาดใหญ่ขึ้นละห้าบาทสิบบาทบางชิ้น สามสิบบาท แล้วแต่สินค้าที่ซื้อ” ตรงกับที่ลุนน้อย เล่าให้ฟังว่า “ตอนนี้สะดวกขึ้นลุนหาซื้อของพวก นี้ได้ในตลาดปัตตานี แม้ราคาจะแพงกว่าที่ กรุงเทพฯ และหาดใหญ่ ลุนขอเอาที่สะดวกดีกว่า เพราะลุนไม่ชอบนั่งรถตู้ พออายุมากนั่งรถมันก็ พาให้เวียนหัว ส่วนจะให้ลุนนั่งรถไฟไม่ต้องคิด เพราะใคร ๆ ก็รู้ว่าไม่ปลอดภัย”

ตัวตนคนซ่อมรองเท้า

ในสายตาของมุขเทียรา หมินหมั่น (นักศึกษา ปริญญาตรี) เธอมองว่า “ช่างซ่อมรองเท้าคงจะ เป็นคนละเอียดอ่อน และสามารถยอมรับคนอื่น

ได้ดี เพราะยินดีที่จะจับต้องรองเท้าของคน อื่น(ลูกค้า)ด้วยความเต็มใจ”

แต่ทิพย์สุดา เลิศวงหัทธ (ในฐานะคนไม่เคย ซ่อมรองเท้า) กลับมองว่า “คนที่นำรองเท้าไป ซ่อมน่าจะมีนิสัยประหยัด หรือด้วยเหตุผลอื่น อย่างเพื่อนของฉันคนหนึ่ง เธอชอบเอารองเท้า ไปซ่อม โดยเฉพาะคู่ที่มีคนสำคัญให้มา ฉันคิด ว่ารองเท้ามันมีค่ามากกว่าสิ่งไร้สวมใส่แน่นอน”

เมื่อสอบถามเด็กหนุ่มที่มีใจรักกีฬาอย่าง อัปดัล สะอิ (นักศึกษาปริญญาตรี) เขาบอกว่า “ผมเป็นคนที่ชอบเอารองเท้าไปซ่อม อย่าง เวลาซื้อรองเท้าก็พามีสองมาใหม่ก็จะเอาไปให้ ช่างเย็บขอบให้เลย เป็นการกันไว้ก่อน ผมใช้ วิธีนี้ทุกครั้ง ทำให้รองเท้าคู่โปรดอยู่กับผมได้ คราวละหนึ่งปี ผมจึงจะทิ้งมันแล้วหาคู่ใหม่”

สำหรับสุนิษา สุขสบาย (ในฐานะคนทั่วไป) เธอคิดว่า “คนที่นำรองเท้าไปซ่อม เพราะ รองเท้าบางคู่มีความทรงจำฝังอยู่ หรือบางคู่ใส่ สบายพอดีเท้า และอาจหาซื้อจากที่ไหนไม่ได้อีก แล้ว”

ส่วนนุชริย์ เพชรโชติ (นักศึกษาปริญญาตรี) คิดว่า “รองเท้าคือวัสดุตกแต่งร่างกายให้สวยงาม เพราะทุกคนดำเนินชีวิตตามสภาวะชีวิตที่ว่า ‘ไถ่ถาม เพราะชน คนงามเพราะแต่ง’ ดังนั้นเรื่อง ประหยัดกับเรื่องความสวยความงามจึงไปด้วย กันไม่ได้ และไม่ต้องมาพูดถึงวิถีชีวิตเศรษฐกิจ พอเพียงให้เสียเวลา”

ต่างคนต่างความคิด ต่างมุมมอง ซึ่งลุนน้อย เองมองว่า “ลูกค้าคือคนเลี้ยงนกเขาชวา รองเท้า คือตัวแทนของนกเขาชวา และเมื่อยามที่นกเขา ชวาป่วยคนเลี้ยงก็จะนำมาหาหมอนก (ช่างซ่อม รองเท้า) หมอนกก็ได้เงินเป็นค่าตอบแทน นับ ว่านกเขาชวาทุกคู่มีบุญคุณกับลุนจริง ๆ”

soviet soviet

“อาชีพซ่อมรองเท้าใช้ว่าจะจะเป็นอาชีพธรรมดาที่ใครๆ ก็สามารถทำได้ คนที่จะมาทำอาชีพนี้ต้องมีใจรักศิลปะ ชอบตกแต่ง คิดประดิษฐ์ และแก้ไขปัญหาเป็น” ลุงน้อยแสดงความเห็นต่ออาชีพของตน

ลุงน้อยบอกว่า “ของ (หรือวัสดุ) ที่นำมาซ่อมราคาสูงขึ้นทุกอย่าง ยิ่งรัฐบาลยิ่งลักษณะเข้ามาบริหารประเทศลุงรู้สึกว่ามันไม่เท่าแต่อุปกรณ์ซ่อมรองเท้าเท่านั้นนะที่แพงขึ้น พวกอาหาร เสื้อผ้า ไฟฟ้า ข้าวสาร ค่ารถค่าน้ำแพงขึ้นหมด ทำให้ทำงานยากขึ้น เพราะต้องขึ้นราคาค่าซ่อมไปด้วย ลุงกลัวว่าลูกค้าประจำจะหนีหาย ลุงจึงขึ้นราคาแค่เล็กน้อย แล้วแก้ปัญหาโดยนำของที่เกรดกลางๆ มาซ่อมเพราะลูกค้าก็ไม่ต้องจ่ายแพง ลุงก็ไม่ขาดทุน พอได้ค่าน้ำพักน้ำแรงมาแลกข้าว แลกน้ำได้บ้าง” ลุงยังบ่นว่า “ตอนนี้คิดจะทำอะไรก็ลำบากไปหมด คนใช้จ่ายประหยัดขึ้น เพราะข้าวของมันแพง อีกอย่างพื้นที่ที่ลุงทำงานอยู่มันก็ไม่เหมือนที่อื่น ที่นี้มันปิดตาคินะ ไม่รู้ระเบิดวันไหนโดนลูกหลงเมื่อไร คนเลยออมเงินไว้เพื่อวันไหนสถานการณ์รุนแรง แล้วต้องนอนอยู่บ้าน เพราะออกมาไม่ได้”

อาชีพทำกุญแจจึงเป็นช่องทางหาเงินอีกช่องทางหนึ่ง ที่ลุงน้อยร่วมกันลงทุนกับเพื่อน รายได้จากการทำกุญแจได้เดือนละประมาณสองหมื่น เมื่อเอามาแบ่งกันคนละครึ่ง “ลุงก็ได้หมื่นเดียว” เงินหมื่นที่ลุงได้มาก็เอาไปผ่อนรถกระบะที่เมียคนใหม่ซื้อไว้ขับส่งผักผลไม้ตามตลาดนัดที่ประจวบฯ

“ลุงกลับไปอยู่บ้านหลังป่าสำราญเสีย เวลาสิบปีที่อยู่บ้านทำให้ลุงคิดถึงเรื่องตาย ตัวลุงเองก็เหลือแต่น้องสาว ที่ดินของลุงก็ให้น้องสาวไปหมดทั้งยี่สิบไร่ ที่จริงพ่อแม่ลุงได้ทั้งสมบัติเป็น

ที่ดินรวมสองร้อยกว่าไร่ แต่อย่างที่คนโบราณเขาว่า ‘ในบรรดาพี่น้องต้องมีคนไม่ได้เรื่องสักคน’ อย่างเช่นครอบครัวลุงก็มีพี่ชายที่ไม่ได้เรื่อง พี่ชายมีนิสัยเป็นนักเลง ชอบมีเรื่องมีราวกับคนอื่นไปทั่ว พอติดเหล้า ติดการพนัน ก็เอาที่ดินของน้องๆ ไปจำนํ้าบ่างขายบ้างจนเกือบหมด เมื่อพี่ชายตายด้วยโรคมะเร็งตับเพราะกินเหล้ามากเกินไป ก็เหลือที่ดินไว้ให้ลุงกับน้องสาวแค่อยี่สิบไร่ ลุงสงสารน้องสาวและหลานสองคนที่ยังเรียนหนังสืออยู่ ลุงจึงยกที่ดินทั้งหมดให้น้องสาวไว้ทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัวและส่งลูกเรียนสูงๆ ส่วนลุงไม่เป็นไรลุงตัวคนเดียว”

ประมาณปี 2551 ญาติผู้ใหญ่ของลุงน้อยเสียทำให้ลุงได้คิดถึงตนเอง ลุงน้อยเล่าว่า “แกไม่มีลูก ชีวิตก่อนตายลำบากมาก น่าเวทนา ลุงได้หวนนึกถึงตัวเองและถามตัวเองว่า ‘ถ้าวันหนึ่งเราแก่ตัวลงต้องนอนป่วยอยู่กับที่ ถ้าไม่มีลูกก็คงไม่ต่างจากญาติคนนั้น’ ลุงจึงคิดจะแต่งงานใหม่ ตอนนั้นลุงอายุ 51 ปี จึงได้มาพบกับป้าจันทร์ฉายหรือนางจันทร์ฉาย หนีภัย แม่มาয় ลูกติดสองคน อายุ 40 ปี เป็นแม่ค้ารับซื้อพืชผักจากคนในหมู่บ้านไปขายส่งตามตลาดนัดทั่วทั้งประจวบฯและจังหวัดใกล้เคียง พอได้เมียใหม่ลุงก็ใจชื้นขึ้นเมื่อนึกถึงความตาย เพราะหาคนฝากผีฝากไข้ได้แล้ว”

ชีวิตลุงน้อยช่วงนี้อยู่ช่วงขาขึ้นมีแต่จะดีวันดีคืน นับตั้งแต่แต่งงานกับป้าจันทร์ฉาย เรื่องดีๆ ก็เกิดขึ้นกับลุงน้อยตลอดเวลา สิ่งเดียวที่ลุงรอคอยมาตลาดชีวิตป้าจันทร์ฉายมอบให้ลุงแล้ว “ลุงกำลังจะมีลูก” ลุงบอกว่า “ประมาณเดือนธันวาคมนี้ (พ.ศ.2555) ลูกของลุงก็จะครบกำหนดคลอด หมอบอกว่าเด็กสุขภาพแข็งแรงดี ไม่มีอะไรน่าเป็นห่วง แต่ลุงกับป้าจันทร์ฉายก็อดเป็นกังวลไม่ได้ เพราะมีตัวอย่างคนในหมู่บ้านหลาย

คนที่มีลูกตอนแก่แล้วลูกเกิดมาพิการ แต่เมื่อหมอบอกว่าไม่ต้องเป็นห่วง ลูกก็จะเป็นห่วง ลูกทำบุญให้มาก ๆ แล้วทุกอย่างจะดีเอง” ตามความเชื่อของชาวพุทธเมืองไทยเมื่อมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ ก็จะนึกถึงการทำบุญอุทิศให้แก่เจ้ากรรมนายเวรผ่านทางพระเจ้า ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ และบ่อยครั้งที่ผลก็ออกมาสมหวัง

ลุงน้อยเป็นคนชอบวางแผนและมองการณ์ไกล ลุงวางแผนชีวิตยามแก่ไว้ค่อนข้างน่าสนใจ “ลุงก็คิดว่าจะทำงานที่ปัตตานีอีกสามปีก็คงเลิกทำ กลับไปช่วยบำนาญข้าราชการของที่ประจำจบๆ และชีวิตนั้นปลายลุงขอเป็นชาวสวนชาวไร่ ปลูกผลไม้ให้ป่าสำราญเอาไปขาย ลุงชอบกินกล้วย กลับไปอยู่บ้านว่าจะปลูกกล้วย ตอนนั้นก็ปลูกไว้แล้วบ้างมีกล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า กล้วยหิน กล้วยทองเสิร์ฟ และมีกล้วยแปลกๆ อีกหลายสายพันธุ์ ตอนนี้อยู่แล้วสี่ห้าไร่ ลุงคิดว่าจะปลูกเพื่ออนุรักษ์ด้วยขายด้วย นอกจากปลูกกล้วยลุงจะปลูกพริก ปลูกตะไคร้ไว้ขายและกินเองบ้าง เพราะคนสมัยนี้ไม่ค่อยปลูกพืชผักสวนครัวเหมือนอย่างคนสมัยก่อน คนสมัยนี้ซื้อทุกอย่างแม้แต่เครื่องแกง จึงทำให้ลูกหลานทำกับข้าวไม่เป็น ยิ่งอยู่ไปนานๆ ก็ยิ่งฝากชีวิตไว้กับแกงลุง” ลุงน้อยพูดจบก็ยิ้มอย่างมีความสุข ลุงคงนึกภาพชีวิตในสวนของตัวเอง นึกภาพต้นไม้ดอกหญ้าที่ลุงดูแล มองดูหน้าลุงตอนนี้สดใสอึมเิบไม่เหลือเค้าชายวัยห้าสิบอยู่เลย

“ถ้าจะถามลุงเรื่องการปรับตัวเพื่ออยู่ให้ได้ในสภาพเศรษฐกิจแบบนี้และสถานการณ์สามจังหวัด ลุงคงพูดอะไรได้ไม่มาก ไม่ใช่ไม่อยากพูด แต่ลุงว่ายิ่งพูดก็จะยิ่งเพิ่มปัญหาให้สังคมมากขึ้น ลุงหมายความว่า ชาวบ้านขาดการศึกษาที่เขาเข้ากินค่าอย่างลุงจะไปเอาอะไรมาพูดว่าเหตุการณ์มันเกิดขึ้นได้ยังไง จะจบเมื่อไร

▲ ผู้เขียนกับลุงน้อยและร้านซ่อมรองเท้า

อย่างเดียวที่ลุงรู้คือ มันเป็นสงครามอุดมการณ์ ไม่ใช่สงครามศาสนาอย่างที่ใครๆ เทียบพูดกัน”

ปัตตานีที่ลุงเห็น

“ถ้าจะให้ลุงเลือกอยู่ที่ใดสักทีในโลกในอดีต คำตอบคือปัตตานีถึงแม้ที่นี่จะไม่ใช่บ้านเกิด เมืองนอนของลุงก็ตาม แต่วันนี้ลุงขออยู่ที่ไหนก็ได้ที่ไม่ใช่ปัตตานีถ้าชีวิตเลือกได้”

ในสายตาลุงน้อย ปัตตานีสสมัยเมื่อสามสิบกว่าปีก่อนกับปัตตานีที่เป็นอยู่ในขณะนี้ต่างกันราวฟ้ากับดิน อย่างในตัวเมืองปัตตานี ตอนลุงมาอยู่ใหม่ๆ มีแต่ป่าเขียวๆ ช่วงนั้นตลาดใต้รุ่งยังไม่มี ร้านค้าก็มีน้อย ส่วนมากจะเป็นคนจากที่อื่นที่เข้ามาค้าขายแล้วร่ำรวย เลยเปิดกิจการค้าขาย นับว่าปัตตานีเมื่อก่อนเนื้อหอมมาก

ตอนนี้คนบางตาลงมาก อย่างพวกพม่า ลาวและคนภาคอื่นที่เข้ามาทำงานก่อสร้างก็ไม่

ค่อยมี อาจเป็นเพราะหน่วยราชการถูกสร้างครบแล้วก็ไม่ได้ ไม่ก็ข้างรับเหมาไม่สร้างต่อแล้ว เพราะอ้างสถานการณ์ความรุนแรง

ถ้าจะดูว่าปัตตานีเปลี่ยนไปไหมให้ลองสังเกตถนน รถในเมืองปัตตานีเยอะขึ้น เมื่อก่อนไปไหนมาไหนก็พึ่งรถแท็กซี่สามล้อ แต่เดี๋ยวนี้มีรถสองแถว รถตู้ รถบัส รถเครื่อง (จักรยานยนต์) รับจ้าง และรถสารพัดชนิดเข้ามาในปัตตานี ทำให้ต้องสร้างถนน สร้างสะพานกันดูมั่วไปหมด ความสวยงามของเมืองอย่างเหมือนเมื่อตอนลุงหนุ่ม ๆ ไม่มีอีกแล้ว

“สมัยก่อนปัตตานีมีโรงหนัง ลุงจำชื่อไม่ได้แล้วว่าชื่ออะไร จำได้แค่เคยเข้าไปดูสองสามครั้ง เป็นหนังอินเดียอะไรนี่แหละ แต่เดี๋ยวนี้โรงหนังที่ว่าไม่มีแล้ว เคยได้ยินหลานสาว (ลูกน้ำจุ่ม) พูดว่ามีโรงหนังในห้างใหญ่ ลุงไม่เคยไปหรอกหมดไฟหมดวัยแล้ว”

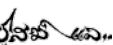
เมื่อภาพของตึกและแสงสีอันเป็นสัญลักษณ์แห่งความศิวิไลซ์ถูกชาวปัตตานียกขึ้นเป็นสิ่งสำคัญ ภาพทะเลกับเรือหาปลาที่หมดยุคไปโดยปริยาย ช่วงเวลาเดือนทั้งเดือนบางคนอาจไม่มีเวลามากพอที่จะแหงนมองท้องฟ้าเลยก็มี แล้วจะหวังได้อย่างไรว่าคนปัตตานีจะมีเวลามามองว่าปัตตานีเปลี่ยนไป

สรุปบทเรียนชีวิต

“วันนี้ลุงเดินทางมาถึงกลางทางชีวิต ถ้าถามว่าลุงเคยคิดไหมว่ามันจะเป็นแบบนี้ บอกตรงๆ เลยว่า ‘ไม่เคยคิด’ ชีวิตมันเดินไปของมันเอง ลุงแค่ทำตัวสบาย ๆ ค่อย ๆ ทำความรู้จักกับมัน หาทางแก้ไขให้มันเมื่อพบเจออุปสรรค ส่วนเรื่องไปต่ออย่างไรลุงไม่ต้องคิด มันจะพาลุงไปเอง” ลุงน้อยกล่าว

ลุงน้อยนั่งซ่อมรองเท้าไปพลางเล่าเรื่องราว

ของตนเองไปพลาง ตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงหกโมงเย็น ชีวิตทั้งชีวิตของลุงน้อยถูกย่อลงเหลือแค่สิบชั่วโมง หากคิดดูดี ๆ ชีวิตคนเราก็ไม่ต่างไปจากชีวิตของลุงน้อย เราทุกคนอยู่ไปวัน ๆ ก็เพื่อสนองตอบความหวังในชีวิต แล้วเก็บบันทึกเรื่องราวระหว่างเดินทางไปสู่ความหวังไว้ในใจ เพื่อนำมาเล่าให้ตนเองและคนรอบข้างฟังในวันข้างหน้า

แล้วมันก็กลายเป็น “บทเรียน”

สัมภาษณ์

กรกช ตรงต่อเจ้า. 2555. ให้สัมภาษณ์.

6 กันยายน.

จำเริญ ขวัญเจริญ. 2555. ให้สัมภาษณ์.

25 สิงหาคม.

จำเริญ ขวัญเจริญ. 2555. ให้สัมภาษณ์.

6 กันยายน.

จำเริญ ขวัญเจริญ. 2555. ให้สัมภาษณ์.

26 กันยายน.

ทิพย์สุดา เลิศวงหัทธ. 2555. ให้สัมภาษณ์.

19 พฤศจิกายน.

ทิพวรรณ ศรีเหล่าน้อย. 2555. ให้สัมภาษณ์.

6 กันยายน.

นุชริย์ เพชรโชติ. 2555. ให้สัมภาษณ์.

19 พฤศจิกายน.

มุขเทียรรา หมินหมั่น. 2555. ให้สัมภาษณ์.

19 พฤศจิกายน.

สุนิษา สุขสบาย. 2555. ให้สัมภาษณ์.

19 พฤศจิกายน.

อัปดัล สะอิ. 2555. ให้สัมภาษณ์.

19 พฤศจิกายน.

อามะ มะแธ. 2555. ให้สัมภาษณ์.

6 กันยายน.